

В. В. Герасименко, канд. екон. наук,
Національний банк України, м. Київ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ

У контексті економічної та політичної нестабільності і посилення інтеграції України у світове економічне співтовариство особливої актуальності набуває контроль за валютними операціями учасників ЗЕД, ефективність якого значною мірою обумовлюється чітким розмежуванням функцій та узгодженістю дій органів валютного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання діючих законодавчих і підзаконних актів при здійсненні експортних та імпорتنих операцій. В Україні органами валютного контролю є Національний банк, Міністерство доходів і зборів, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство інфраструктури, а агентами валютного контролю – уповноважені банки.

Відповідно до Декрету КМУ “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” НБУ, як головний орган валютного контролю, здійснює нагляд за дотриманням правил регулювання валютних операцій на території України з усіх питань, не віднесених Декретом до компетенції інших державних органів, і забезпечує виконання уповноваженими банками функцій валютного контролю.

Міндоходів у частині забезпечення дотримання учасниками ЗЕД валютної дисципліни здійснює контроль за повнотою та своєчасністю надходження виручки за експортними операціями та обґрунтованістю здійснення поставок товарів (робіт, послуг) при їх імпорті. Для реалізації цих повноважень воно отримує інформацію від уповноважених банків, передбачену п. 5 Інструкції НБУ “Про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями” від 24.03.99 № 136 (далі – Інструкція № 136), та від НБУ (згідно з Постановою КМУ “Про заходи щодо забезпечення контролю за зовнішньоекономічною діяльністю та валютного контролю” від 26.12.95 № 1044), що забезпечує тісну взаємодію цих органів та агентів валютного контролю. Проте НБУ надає Міндоходів тільки ту інформацію, яка не є конфіденційною в розумінні ст. 32 Конституції України, ст. 11 Закону України “Про інформацію” та ст. 60 Закону України “Про банки і банківську діяльність”.

Водночас Міндоходів має право одержувати безоплатно від платників податків, а також від НБУ, банків та інших фінансових установ довідки та/або копії документів про наявність банківських рахунків, а на підставі рішення суду – інформацію про обсяг та обіг коштів на рахунках, у тому числі про ненадходження в установлені строки валютної виручки від суб'єктів господарювання. Зазначена норма дає підстави уповноваженим банкам вважати за можливе інформувати Міндоходів про експортні, імпорتنі операції своїх клієнтів-учасників ЗЕД лише на підставі судових рішень, що є

порушенням банками вищезазначених норм Інструкції НБУ №136. У таких ситуаціях НБУ не має можливості своєчасно виявляти подібні порушення і застосовує санкції до банків-порушників у розмірах, визначених Положенням про валютний контроль (затверджене Постановою Правління НБУ від 08.02.2000 № 49 (зі змінами)), тільки за результатами планових (позапланових) перевірок банку. Крім того ускладнюється можливість здійснення Міндоходів оперативного валютного контролю за дотриманням строків розрахунків підприємств – учасників ЗЕД.

Вирішення зазначених проблем може бути забезпечене шляхом внесення КМУ за поданням Міндоходів на розгляд Парламенту змін до законодавчих актів України, відповідно до яких за цим Міністерством було б закріплено право на отримання від банків України й НБУ інформації:

- а) без рішення суду – щодо обсягів та обігу коштів на рахунках суб'єктів господарювання, у тому числі про порушення строків розрахунків за експортними та імпорнтними операціями;
- б) про факти порушень резидентами-суб'єктами ЗЕД законодавчо встановлених строків розрахунків за експортними та імпорнтними операціями.